

آداب و رسوم ازدواج در تونس

مقدمه

خانواده به عنوان اولین واحد اجتماعی یکی از ارکان مهم هر جامعه‌ای محسوب می‌شود. از این روی پدیده اجتماعی و فرهنگی ازدواج به عنوان اولین سنگ بنای تشکیل خانواده حائز اهمیت است. اهمیت این امر به دلیل پشتوانه‌های فرهنگی، مذهبی و قومیتی است که ریشه در فرهنگ اقوام دارد. از این منظر، ازدواج، نهاد اجتماعی بسیار فراگیری است و مانند سایر جنبه‌های زندگی اجتماعی تفاوت‌های زیادی در الگوهای خانواده و ازدواج در میان فرهنگ‌های گوناگون وجود دارد و اقوام مختلف دارای آداب و رسوم و سنن متعددی هستند. در جوامع سنتی و روستایی به دلیل دوری از زندگی مدرن و شهرنشینی اهمیت برگزاری این آداب و رسوم بیشتر از جوامع شهری است. همچنین با مطالعه سنن اقوام مختلف مشترکات و تفاوت‌هایی در برگزاری آنها مشاهده می‌شود.

تونس به عنوان کشور عربی-آفریقایی از نژاد آمازیغ با مردمانی مسلمان همچون دیگر اقوام جهان آداب و رسوم مخصوص به خود و در عین حال مشابه با دیگر مردمان را دارد. هر شهر آداب و رسوم و سنت‌های خاص خود را دارا است و دایره وسیع این سنت‌ها موضوع قابل تامل و درعین حال جالب توجهی هستند.

البته قابل ذکر است که به مرور زمان و با رواج مدرنیته و گسترش شهرها فرهنگ ازدواج نیز دستخوش تغییر شده است. بالاخص در شهرهای بزرگ سخت‌گیری در برگزاری آیین‌ها و پایبندی به رسوم به شدت گذشته اجرا نمی‌شود.

مقاله پیش‌رو نگاهی اجمالی دارد به آداب و رسوم ازدواج در تونس در روزهای قبل از مراسم عروسی. به عبارت دیگر تونس‌یان برای هفت روز جشنی که برای روز ازدواج خود برگزار می‌کنند، ماه‌ها و گاه سال‌ها زمان، انرژی و پول صرف می‌کنند، از این رو پدیده‌ای قابل تامل و قابل پژوهش است.

ازدواج در تونس

پس از اینکه خانواده پسر و دختر تصمیم به وصلت گرفتند و دو نفر باهم نامزد شدند، مراسم مربوط به ازدواج و تدارکات آن آغاز می شود.

در دوران نامزدی داماد همواره به همراه والدین اش می تواند به دیدار عروس برود و اگر یکی از والدینش غایب بود، فرد دیگری از بزرگان فامیل جایگزین او می شود. همچنین خانواده عروس پس از نامزدی دخترشان مشغول تهیه جهیزیه می شوند و خانواده داماد نیز تدارکات اولیه را انجام می دهند. گاه خانواده هایی که دختر دارند از کودکی فرزندشان مشغول کامل کردن جهاز هستند. در تونس خانواده عروس باید تمام وسایل زندگی یک خانه را تهیه کند. خانواده داماد نیز عهده دار دارد تهیه منزل، برگزاری مراسم عروسی، خرید طلا، هدیه برای عروس، حلقه نامزدی است. در بعضی از شهرها داماد می بایست سرویس خواب منزل جدید را نیز خریداری کند.

هفته ازدواج

پس از آشنایی های اولیه تاریخ روز عروسی مشخص می گردد و مراسم و سنت های ازدواج هفت روز پیش از تاریخ عروسی آغاز می شود و به همین دلیل این هفت روز به "هفته ازدواج" مشهور است. گرچه با توسعه زندگی شهری و بالا رفتن هزینه ها، بعضی خانواده ها مراسم ازدواج را در ۳ یا ۲ روز برگزار می کنند.

هر روز از هفته ازدواج اختصاص به مراسمی ویژه دارد که به شرح زیر است:

روز اول

زنان فامیل عروس جهاز را به منزل عروس می برند. خانواده داماد نیز هدیه هایی را که برای عروس خود خریداری کرده اند را به منزل نو می فرستند. هدیه های عروس در بسته بندی های زیبا و آذین شده در کیف های مخصوصی

که "قُفه" نامیده می‌شود، برای عروس فرستاده می‌شود. در قفه‌ها وسایل بهداشتی، حنا، وسایل حمام عروس، لوازم آرایش، میوه و گل گذاشته می‌شود.

¹ Koffa

"نمونه‌هایی از قفه عروس"

روز دوم

جهیزیه عروس در منزل نو چیده می‌شود. گرچه کارهای اصلی در روزهای پیشین انجام شده است و فقط بهانه‌ای است برای دور هم جمع شدن و به رقص و پایکوبی می‌گذرد.

روز سوم

این روز را روز "حمام"^۲ می‌نامند و بسیار روز شاد و مفرحی است. مادر، خواهر، اقوام نزدیک و دوستان عروس، به همراه موسیقی و پایکوبی عروس را به حمام سنتی تونس می‌برند. حمام سنتی تونس، معمولاً حمام عمومی است که با کاشی‌های سنتی و زیبا تزئین شده است و از قبل برای این روز رزرو و آماده می‌شود. در بعضی از

² Hammam

خانه‌های تونس‌ی نیز حمام سنتی تونس‌ی وجود دارد. زنان فامیل در این روز بسیار مواظب عروس هستند و سعی می‌کنند که روز شاد و لذت‌بخشی برای او باشد. در پایان روز سوم، عروس با چهره‌ای زیبا و موهای درخشان آماده روز حنابندان است.

عکس‌هایی از حمام‌های سنتی تونس

روز چهارم

روز چهارم روز "حنا" است که برای تونسی‌ها روز بسیار مهمی است و حتی در شهرهای بزرگ که بعضی از مراسم حذف می‌گردد، روز حنا برگزار می‌شود. حنا در فرهنگ تونس به معنای بخت نیک است و خوش یمنی دارد. آنها معتقدند که حنا برای زندگی جدید آنها سعادت و خوشبختی را به ارمغان می‌آورد. در این روز یکی از زنان مقبول و مسن فامیل روی دست‌ها و پاهای عروس حنا می‌گذارد و سپس دست‌ها و پاهای عروس را در کیسه‌های زیبای ساتن یا مخملی قرار می‌دهند تا حنا خشک شود. طی زمانی که عروس منتظر خشک شدن حنا است، دیگر زنان و دختران فامیل عروس به رقص و خواندن آوازهای سنتی می‌پردازند. در بعضی شهرها داماد و خانواده‌اش نیز در این مراسم شرکت می‌کنند ولی در بیشتر شهرها این روز مخصوص فامیل عروس است.

روز پنجم

پنجمین روز را "حرقوس" می‌نامند. حرقوس ماده‌ای مانند حنا است که رنگ تیره‌تر و ماندگارتری دارد و به وسیله آن روی دستان و پاهای عروس طرح‌ها و نقش‌هایی زیبا مانند خطوط اسلیمی، گل، پروانه و ... می‌کشند.

³ Hanna

امروزه روز حنا و حرقوس با هم ادغام و تبدیل به یک روز شده‌اند و در این روز هم حنا و هم حرقوس برای عروس می‌گذارند. در بعضی مناطق تونس در این روز خطبه عقد رسمی میان عروس و داماد خوانده می‌شود. شهرهای شمالی تونس این روز را "لوطیه" و شهرهای جنوبی "علاقه" می‌نامند.

در بعضی شهرها بعد از نماز عصر، خانواده داماد به همراه گوسفندی برای قربانی شدن خانه را ترک می‌کنند و هدایای عروس که شامل عطر، لباس، لوازم آرایش و میوه و ... می‌شوند را همراه با هلله و پایکوبی به خانه پدری عروس می‌برند. در بیرون خانه، مردان گوسفند را قربانی و شام را حاضر می‌کنند که معمولا غذای سنتی تونسی یعنی "کسکسی"^۴ است. غذاهای دیگر این روز نوعی سالاد با سبزیجات پخته، تجین^۵، چای نعنا^۶ و نوشیدنی‌ها و شیرینی‌های دیگر است. زنان نیز به داخل خانه رفته و به شادی و آواز خواندن می‌پردازند و برای عروس نقش حنا و حرقوس می‌گذارند. لباس عروس مخصوص این روز در قدیم، پیراهنی سفید با روبنده‌ای توری بوده است تا زیبایی عروس را بپوشاند ولی امروزه هر کس بنا به سلیقه‌اش لباسی را انتخاب می‌کند.

روز ششم

این روز را در بیشتر شهرها "لوطیه" می‌نامند که مخصوص خانواده عروس است و مانند روز حنا خانواده عروس و عروس لباس‌های سنتی و زیبایی به تن کرده و به پایکوبی و آواز خوانی می‌پردازند. در این روز عروس و خانواده‌اش تا پایان روز چندین دست لباس عوض می‌کنند (گاه تا ۴ دست لباس).

روز هفتم

روز عروسی فرا رسیده است. در این روز عروس و داماد طی مراسمی با شکوه که تمام فامیل و بستگان‌شان شرکت دارند، با هم ازدواج می‌کنند. در صبح این روز داماد به همراه دوستانش به حمام سنتی می‌رود و عروس نیز به

^۴ غذای سنتی منطقه شمال آفریقا که با بلغور تهیه می‌شود و با گوشت بره، ماهی یا مرغ و سبزیجات پخته سرو می‌شود. این غذا در بیشتر جشن‌ها و مراسم رسمی و سنتی تهیه می‌شود.

^۵ غذای تونسی مانند کوکوی ایرانی

^۶ نوشیدنی منطقه شمال آفریقا که چای شیرین به همراه برگ تازه نعنا است.

سالن زیبایی برده می‌شود. مراسم روز ازدواج در شمال و جنوب تونس متفاوت است. در شمال معمولاً عروس لباسی سفید می‌پوشد در حالی که آرایشی تونسی به چهره دارد. در جنوب، معمولاً لباس عروس قرمز به همراه طلا و سنگ‌های قیمتی با روبنده‌ای سرخ رنگ است.

فرهنگ ازدواج در قبایل جنوب تونس با غذای سنتی کسکسی با گوشت بره، نمایش اسب‌سواری، ترانه‌های سنتی و لباس‌های سنتی شناخته می‌شود. در شمال تونس نیز مراسم عروسی معمولاً در تالارها و سالن‌های مخصوص عروسی برگزار می‌گردد و سالن عقد با گل و شمع آراسته می‌شود و یکی از خصیصه‌های مهم این عروسی‌ها صدای بلند گروه موسیقی است. در این مراسم از مهمان‌ها باشیرینی‌های مختلف مانند باقلوا، کیک و ... پذیرایی می‌شود. در بررسی کوتاهی که بر روی مقوله ازدواج در فرهنگ تونس انجام شد، چشم انداز مختصری به وجود آمد که ازدواج تونسی مراسمی پرخرج و بسیار با اهمیت در فرهنگ سنتی و حتی در جامعه شهری و مدرن این کشور است. به عبارت دیگر خانواده‌های تونسی در شرایط اقتصاد نابسامان تونس برای برگزاری این هفت شب گاه دارایی یک عمر خود را خرج می‌کنند زیرا خانواده داماد می‌بایست هزینه طلاهای سنگین و مراسم عروسی و ... را تامین کند و خانواده عروس نیز یک زندگی کامل را برای دختر خود تدارک ببینند. تدارک مراسم و اجرای رسوم قبل از ازدواج به دلیل پروسه طولانی آن و نیز هزینه‌های بالایی که دارد گاه چند سال به درازا می‌کشد. گرچه به دلیل گسترش شهرها، بالارفتن هزینه‌ها، تحولات اجتماعی مانند انقلاب‌ها و تماس با فرهنگ‌های دیگر به جا آوردن این رسوم کمرنگ‌تر شده است ولی اهتمام خانواده‌ها بر این است که جشنی باشکوه و آبرومند برگزار کنند.

<http://theblog.lamegara.com/2017/03/traditional-tunisian-wedding-7-days-and-7-nights-to-get-married/>

<https://www.everyculture.com/To-Z/Tunisia.html>

<http://allcollorss.blogspot.com/2013/06/the-traditions-of-weddings-in-tunisia.html>

[مشاهدات میدانی نویسنده](#)

تهیه و تنظیم : میثم فراهانی، رایزن فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در تونس